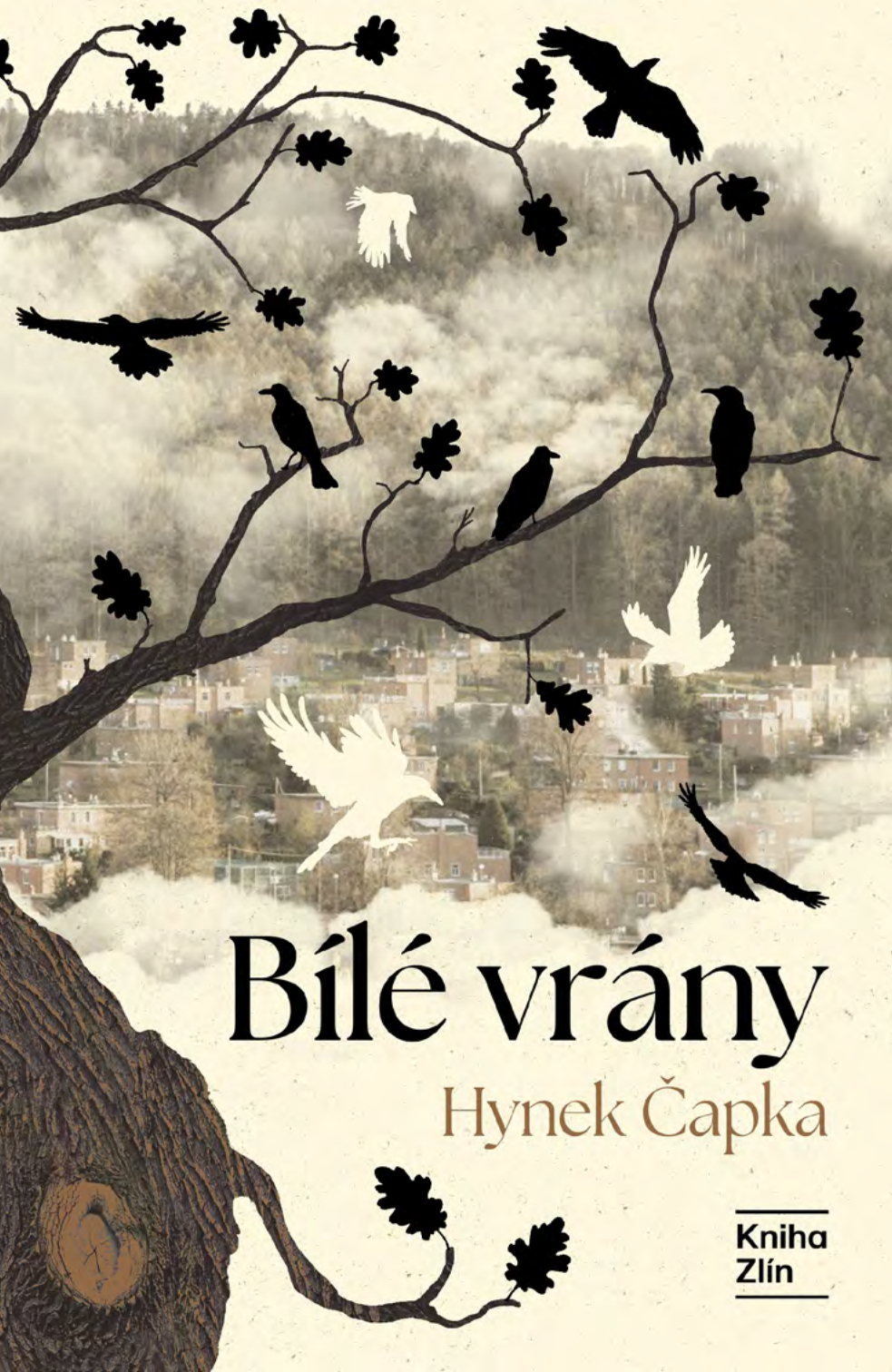

Bílé vrány

Hynek Čapka

Kniha
Zlín

Bílé vrány

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

≡ KNIHA ZLIN

Hynek Čapka

Bílé vrány – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Kniha
Pomstít
Stopy
Dubovými
Útočiště
Zatčených
Řinčivý
Běžela
Nikdy
Zlín

Bílé vrány

Hynek Čapka

Bílé vrány

Hynek Čapka

Kniha
Zlín

Chcete, aby příběh této skvělé knihy pokračoval i potom, co ji dočtete? Tak ji pusťte dál do světa! Vše potřebné se dozvíte na www.restorio.cz.

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

Copyright © Hynek Čapka, 2026

ISBN v tištěné verzi 978-80-259-1237-9

ISBN e-knihy 978-80-259-1246-1 (1. zveřejnění, 2026) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-259-1247-8 (1. zveřejnění, 2026) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-259-1238-6 (1. zveřejnění, 2026) (ePDF)

RODIČŮM

„Naším nejvyšším revolučním cílem je zřízení Československé sovětské republiky a její připojení ke Svazu sovětských socialistických republik. Revoluce musí zlomit a do poslední molekuly zničit celý buržoazně-kapitalistický systém. Nejde o to, zda budeme muset po válce deportovat sto tisíc, dvě stě tisíc nebo osm set tisíc poznamenaných jednotlivců do táborů nucených prací mimo hranice našeho státu. Je jenom jedna cesta, cesta revoluce. Revoluce a na východ. Na východ, k našemu slovanskému kmeni. Na východ, k naší proletářské jednotě, na východ, který je to nejlepší, co pracující lid celého světa stvořil. Na východ, na východ, na východ!“

(Z prohlášení vedoucích činitelů komunistické strany,
červen 1943)

Tato kniha je fikce, je však založená na skutečných událostech a vystupují v ní reálné osoby.

Prolog

Největší a nejhezčí dům na zlínském rynku patří Schindlerovým. V přízemí provozují obchod se smíšeným zbožím a jejich nejstarší syn je advokátem s vlastní kanceláří, na což je hrdá celá rodina kromě nejmladší dcery Esterky, která z toho nemá rozum, protože se ještě vozí v kočárku.

Hned vedle stojí úzká Fuchsovic trafika a přímo naproti dům dalších Schindlerových, kteří ale s těmi prvními nejsou nijak příbuzní. Vyrábějí ovocné marmelády a oba jejich synové studují na gymnáziu v Uherském Hradišti. Mají i babičku, která ale vůbec nevychází, protože nemůže na nohy. O kousek dál bydlí pan Zuckermann, konstruktér u Bati, moc vážený pán.

Ti všichni a ještě další, co navštěvují modlitebnu na zámku, museli v lednu roku 1943 odjet vlakem do Uherského Brodu, kde přenocovali v budově gymnázia, pak se vydali dalším vlakem do Terezína v Čechách a odtamtud do města Osvětim v Polsku.

Už se nevrátili.

Zuzana Goldmanová chodí do modlitebny jen jednou za rok, na svátek Jom kipur. Její rodiče vedou obchod s textilem a kůží

a jsou na rynku noví, protože předtím bydleli v obyčejné ulici plné domků s doškovými střechami. Po velké válce se však „vzmohli“, jak říkal otec rodiny, a pořídili si dům s prodejnou na náměstí. A zanedlouho se jim narodil malý Max.

Do Uherského Brodu museli Goldmanovi odjet taky, i s Maxíkem. Říkalo se tomu transport.

Ale Zuzana neodjela.

ČÁST PRVNÍ

1939

1.

Sníh víří vzduchem v divokých spirálách. Němečtí vojáci zaplňují náměstí motorkami se sajdkárou a oplachtěnými nákladáky a mění jej na jedno velké parkoviště. Vystupují do vánice, pokřikují na sebe a hlasitě se smějí. Goldmanovi je pozorují z bytu nad svým obchodem.

„Někdo se už nemohl dočkat,“ kývne matka Hedvika směrem k domu Dietrichových. V jejich oknech visí vlajky s hákovým křížem. Kde je tak rychle sehnali?

Po rynku pobíhají sem a tam poslíčci a vylepují po zdech a vratech letáky.

Z dálky se dá přečíst jen slovo *Protektorát*.

„Oznamují nám, že odtedka je to tady jejich. Přivezli si i kuchyni,“ zamračí se otec Karel na oblak černého dýmu, který se vyvalí zpod baňatého kotle na kolech. Začínají se trousit první zvědavci a vojenský kuchař jim nabízí, aby ochutnali.

„*Eintopf! Sehr gut!*“ vykřikuje a zvedá nad hlavu naběračku v jedné ruce a plechový ešus v druhé. Pomalu se kolem něj tvoří hlouček.

„Že jim není stydno, brát si jídlo od těch, co nás přijeli zotročit!“ zvolá Karel Goldman. Vojáci v šedozelených a černých uniformách se mezitím rozejdou do krámů na náměstí. I k Schindlerům a Fuchsům.

„To jim nevadí, že jsou to Židi?“ podiví se hlava rodiny. Pak si zlehka odfrkne. „Vlastně to těžko můžou poznat, protože Židi tady u nás nemají rozbité a pomalované výlohy jako u nich v Reichu. Zatím.“

„Ale tatínku, snad nebude tak zle,“ položí mu ruku na rameno jeho žena. Je malá a křehká, zvlášť v porovnání s jeho mohutnou postavou.

„Jan Antonín Baťa poslal všechny židovské zaměstnance na pobočky do ciziny, i doktory z nemocnice. Ale já se odsud vystrnadit nenechám! Co jsme se nadřeli, než jsme si mohli dovolit prodejnu tady na rynku!“

Jedenáctiletá Zuzana cítí, že se děje něco zlého, přestože maminka peče tvarohové buchty jako každou jinou středu. Vůně těsta, které se v troubě mění na křupavou zlatavou dobrotu, se line po celém patře. Ale zdá se, že tentokrát se na buchty nikdo netěší. Všichni pozorují dění na náměstí, dokonce i malý Max.

Matka toho nechá jako první a jde do kuchyně. Otec si s nerudným výrazem sedne na pohovku. Vzápětí klapnou dvířka od trouby a bouchne pekáč.

„Chce vůbec někdo buchty?“ ozve se od sporáku.

„Jáá!“ rozběhne se Maxík do kuchyně s napřaženými rukama.

„Jdu ven,“ oznámí Zuzana.

„Snad ne na ten eintopf?“ zabručí táta.

„Ne, za dvojčaty. Budeme dělat úkoly.“

„Nevím, dcerko, jestli bys dnes měla někam chodit...“

„Dám si pozor.“ Zuzana strčí do tašky školní sešity a dřevěný penál. „Holky přece bydlí hned za rohem, nic se mi nestane.“

Otec chce něco namítnout, ale to už Zuzana vybíhá ze dveří. „Do tmy ať jsi doma!“ stačí za ní křiknout. „Já zajdu na Balkán. Poptám se, co se ve městě děje. A vůbec v republice.“

„Vezmi si na cestu buchtu,“ nabídne mu máma.

„Nemám na ni chuť,“ prohlásí a natáhne se pro kabát. „Ani na nic jiného.“

Zuzana zamíří do Kvítkové ulice ke dvojčatům Markovým. Má přijít i Eva a po úkolech budou všechny čtyři hrát sedmu s mariášovými kartami. Když jsou teď na panenky moc velké, jak je všichni přesvědčují, je to jejich nejčastější zábava.

„Ahoj, Zuzko, vaši tě k nám pustili? Tak pojď dál,“ zve ji paní Marková mezi dveřmi s rukama bílýma od mouky. Asi taky něco peče. „Holky jsou v pokojíku.“

Zuzana projde do Janina a Danina pokoje a pozdraví, ale dvojčata vypadají smutně. Už vědí, že náměstí zabrala spousta cizích vojáků.

„Kde je Eva?“ zjišťuje Zuzana.

Holky se zatváří ještě smutněji a jedna z nich řekne:

„Máma ji poslala domů. Už ji k nám nesmíme zvat. Prý jsou Němci darebáci, protože nám obsadili stát, a Dietrichovi jsou na jejich straně.“

„Vyvěsili německé prapory,“ informuje Zuzana. „Ale Eva je přece s náma, ne? Je to naše kamarádka.“ Její rodiče česky moc neumějí, ale Eva mluví úplně normálně.

Dvojčata pokrčí rameny:

„Sice k nám nesmí, ale bavit se s ní snad můžeme.“

„Jasně že jo,“ souhlasí Zuzana. „Dneska si zahrajeme sedmu ve třech a zítra se sejdeme u nás i s Evou.“

„Myslíš, že bude válka?“ zeptá se Jana.

„Já nevím, ale táta tvrdil, že už vlastně je, když tu máme cizí armádu,“ řekne Zuzana. „Pojďme na ty úkoly, do tmy musím být doma, tak ať nám zbude čas na hraní.“

Karel Goldman se domů vrátí záhy. V restauraci hotelu Balkán je prý pusto prázdno. Snad místní vyčkávají, jak se budou Němci chovat, a nechtějí se mezitím do něčeho připlést, říkal hospodský. A dodal, že vojáci by mohli začít lidi legitimovat, nebo dokonce zatýkat – aby předvedli, že jsou tady páni. Sice všem na očích velkoryse nabízejí polévku, ale kdo ví, co mají za lubem.

„Vrátím se do lokálu večer, až tam někdo bude,“ oznámí Goldman a přehodí šálu přes věšák na chodbě. „Venku je pořádná zima.“ S ustaraným výrazem si sedne za stůl. Jeho žena před něj položí talíř buchet.

„Radši už nikam nechoď, nech to na zítra.“

Buchty jsou ještě teplé a on hned po jedné sáhne. „Možná máš pravdu. Budeme teď muset být opatrní.“

2.

Ráno se Zuzana chystá do školy jako každý jiný den. Chodí do šesté třídy, do nové, velké budovy kousek za náměstím. Postavil ji pan továrník Baťa a lidé tvrdí, že vypadá stejně jako haly ve fabrice. Ale Zuzaně se líbí, je prostorná a světlá. Tvoří ji dva velké trakty a připomíná rozevřenou stojící knihu. Doprostřed té knihy měli dát sochu pana prezidenta Masaryka, jenže je tam jen podstavec, protože *páni radní mají pořád na všechno dost času*, jak říká tatínek.

Zuzana čeká na Danu a Janu, které chodí do školy kolem domu Goldmanových. Hned jak je oknem uvidí přicházet, seběhne dolů, aby se k nim připojila. Na opačné straně náměstí se k nim přidává Eva. Společně tráví většinu času ve škole i po vyučování.

Všichni ve třídě dnes mluví o německé armádě, hlavně kluci. Předhánějí se v tom, kdo viděl větší kvér nebo vyšší šarži. Zuzana pochybuje, že vůbec dokážou vojenské hodnoty rozeznat.

Eva mluví na chodbě se slečnou Malotovou, jejich třídní učitelkou, a je při tom rudá až za ušima. Slečna se tváří rozpačitě,

na něco se Evy ptá, ale ta jen sklopí hlavu a mlčí. Učitelka si povzdychne a s Evou v patách zamíří do 6. B, Zuzaniny třídy.

Když vejde, všichni se postaví na pozdrav.

„Dobrý den, posadte se.“

Sedne si za katedru a otevře zasedací pořádek. Eva stojí před tabulí.

„Jiřino?“

Jiřka Žáčková se postaví.

„Ano, prosím?“

„Ty teď sedíš sama, chtěla bys sedět s Evou?“

Jiřka pokrčí rameny. „Proč ne.“

„Dobře. Evo, sedni si k Jiřině.“

Zuzana udiveně sleduje, jak Eva prochází kolem prázdné židle vedle ní a jde dozadu za Jiřinou. Proč ji tam slečna učitelka poslala? Zuzana sedí s Evou od první třídy. O přestávce to musí zjistit.

„Co se stalo, proč nás třídní rozesadila?“ ptá se Evy, sotva zazvoní konec hodiny.

Eva zrudne stejně jako předtím na chodbě před učitelkou.

„Naši mi zakázali s tebou sedět.“

„Ale proč?“

„Protože jsi... *Jude*.“

Zuzanu jako by polili ledovou vodou. Ví, že Němci nemají Židy rádi, táta o tom v jednom kuse vykládá, ale vždyť... Vždyť jsou jako sestry! Má slzy na krajíčku.

„A přijdeš k nám dneska?“

Eva zavrtí hlavou.

„Nesmím.“

Zuzana jí chce položit ruku na rameno, ale pak si to rozmyslí.

„Ale kamarádky jsme pořád, ne?“

„Asi jo. I když náš táta tvrdil, že vy Židi...“ řekne potichu a pak se rozbřečí.

„Evo, co bulíš?“ zjeví se u nich jedno z dvojčat Markových.
„A proč už nejsi v lavici se Zuzanou?“
Eva setře slzy a vyběhne ze třídy ven.
„Co je?“ diví se druhé z dvojčat.
„Rodiče jí zakázali se mnou sedět.“
„A proč?“
„Protože...“
Zuzana už to nevydrží a rozvzlyká se taky.

3.

Karel Goldman vejde do restaurace hotelu Balkán a zamíří do rohu u okna, kde se každý čtvrtek schází jejich společnost.

„Teď sedím, co sedával Masaryk, když před velkou válkou poslancoval za Zlín,“ říká papírník Březík, baculatý šedesátník s dýmkou v ruce.

„Kdepak, ten chodíval do Záložny,“ nesouhlasí čalouník Křenovský, stejný ročník jako Březík, ale vyšší a štíhlejší postavy. Oba mají živnost na náměstí. „A v osmadvacátém, když už byl prezident a přijel navštívit Baťu, přespal v hotelu U Pavelců.“

„A proč nespal u Baťů doma?“ přisedne k přátelům Karel Goldman. Vmžiku před ním přistane napěněné pivo.

„Byla tady celá hogo fogo státní delegace, plno lidí, do Baťovy vily by se nevešli,“ vysvětluje papírník.

„Mohl tam spát jen on sám,“ namítne Goldman.

„Byl to už starý pán, potřeboval kolem sebe servis od personálu.“

„Ať si přespával, kde chtěl, nejlepší společnost se vždycky scházela tady!“ zvolá Březík. „Takže na pivo chodil určitě sem.“

„Byl abstinent,“ zabručí hostinský a připíše na podtácek čárku.

„Tak sem chodil na kafe nebo na čaj. Viděl jsem ho sedět tady u okna,“ trvá papírník na svém.

„Už toho nechte, pánové,“ vstoupí do debaty Křenovský. „Město je plné okupantů, a my tu řešíme prkotiny. Máte někdo zprávy, co se chystá?“

„Prý bude všechno na lístky, jako v Německu. Už brzo. Jídlo, oblečení, petrolej...“

„Aha, proto jsem měl dnes v krámě takové tržby,“ řekne čerstvě sedmdesátiletý hokynář Čistín. „Obyvatelstvo si dělá zásoby.“

„Člověk by řekl, že je mají nadělané už od podzimu, to všichni nakupovali jako diví, když jsme přišli o pohraničí,“ poznamená Křenovský.

„Lidem stačí málo a začnou bláznit,“ zakroutí hlavou Březík. „Ale možná je dobře, když křečkujej. Kdo ví, jak velké budou příděly a jestli to bude stačit na slušný život.“

„V Německu zavedli přidělový systém, protože prohráli válku a měli tam inflaci a hlad. U nás k tomu není důvod,“ podotkne Goldman.

„Jenže pokud vypukne další válka, bude k tomu důvod raz dva,“ zamává dýmkou Březík. „Myslím, že Hitler začne s válčením co nevidět. Vždyť nevyrábí nic jiného než děla a tanky. Bude je chtít zužitkovat.“

„Válka možná bude, ale jen o nějaká sporná území,“ nesouhlasí Čistín. „Nevěřím, že by někdo chtěl rozpoutat stejnou řež jako po Sarajevu. Tedy pokud má všech pět pohromadě. Lidi se snad poučili.“

„Lidi možná, ale politici ne,“ povzdychne si Goldman.

Restaurace se mezitím zaplnila a hučí to v ní jako v úle, když se ve dveřích objeví dva vojáci v černých uniformách a s kvěry přes rameno. Všichni rázem ztichnou.

Oba příchozí obhlížejí lokál. Dívají se po volném místě, nebo někoho hledají? Vypadají spíš na důstojníky. Celá restaurace je napjatě sleduje, výčepní jako by zkameněl. Jestli si chtějí sednout, možná bude muset někoho vyprovodit od stolu...

Dvojice ale za okamžik zmizí ve venkovní tmě.

Hovor se pomalu rozproudí nanovo, lidé ještě pokukují po dveřích, ale napětí postupně opadá. Hospodský pokračuje v čepování püllitru.

„Asi jen kontrolovali, jestli tu nevysedávají jejich vojáci,“ přeruší ticho u stolu Březík.

Karel Goldman cítí, jak mu po zátylku stéká studený pot. Když ty černočerné uniformy uviděl, věřil, že si přišli pro něj. Pro Žida. I když dobře ví, že Němci neodchytávají Židy jen tak po hospodách. Zpracovávají si podrobné seznamy se jmény a adresami a postupují systematicky. Přesto má divný pocit...

„Pánové, už musím domů.“

„Co že tak brzo, Karle?“

„Slíbil jsem to ženě, je nějaká marodná,“ vymluví se.

„Tak od nás Hedviku pozdravuj!“

„Vyřídím.“ Zvedne se a položí na stůl pětikorunovou bankovku. „Tady je moje útrata za tři piva i s diškrecí.“

„Tak dobrou, Karle.“

„Dobrou, kamarádi.“

4.

Hedvika Goldmanová sedí u pokladny a pozoruje police s navršenými rolemi látek – bavlna, kartoun, hedvábí, tvíd a sukno. Ve skleněné skříni v rohu se tyčí pyramidy cívek s nitěmi, regály po stranách přetékají pestrobarevnými klubky vlny. Dřív mívali i kůže pro ševce, ale dneska je nikdo nekupuje. Malí ševci už téměř vymizeli a Baťa si obstarává materiál jinde a ve velkém.

Ve dvoumetrovém zrcadle pro zákazníky vidí svůj odraz. Včera byla u kadeřnice a ještě se nerozhodla, jestli se jí nový účes líbí. Vlnité mikádo s pěšinkou po straně, jak to nosí mladá děvčata. Hedvika má sice třicítku za sebou, ale kadeřnice ji vehementně přesvědčovala, že vypadá mladší a že jí to bude jistojistě slušet. Možná to mohla nechat delší, probírá si zamyšleně tmavé vlasy. Ale co, už se stalo, teď má jiné starosti. Musí krámelek udržet v chodu...

Přes figuríny ve výkladu vyhlíží prvního zákazníka. Trvá to skoro hodinu, než zvonek nade dveřmi zacinká.

„Dobrého dne vinšuju. Nejste dneska nějaká posmutnělá, paní Goldmanová?“

„Kdo by v takové době nebyl, pane Červinko.“ Hedvika se zadívá k radnici, kde v jarním větru plápolá velká vlajka se svas-
tikou.

„Nějak bylo, nějak bude. Žena vzkazuje, že se zastaví na větší nákup, prý má být brzo všechno na lístky.“

Paní Červinková je stálá zákaznice. Jako vyučená švadlena ne-
kupuje hotové šatstvo, ale výhradně látky, nitě a knoflíky, a i když
teď pracuje v obuvnické dílně u pásu, vždycky si najde čas, aby
oblečení pro sebe a svoji rodinu ušila doma. Je moc šikovná, do-
káže spíchnout i pánský oblek, o ženské parádě nemluvě.

„Tak ji brzo pošlete, nevím, jak to s náma bude. Pořád vydá-
vají nějaké zákazy a nařízení – už jsem z toho celá tumpachová,
co našinec může a co nesmí.“

„Dobře, vyřídím!“

Toho dne už nikdo jiný nepřišel.

5.

„A nechystáš se s rodinou odjet ze země, Karle?“ zajímá se Březík, když se čtveřice štamgastů znovu sejde o týden později. „Všichni Židé od Bati už jsou pryč a taky nejmín padesátka živnostníků.“

„To je právě to, co chtějí: abychom odjeli a nechali jim tu svoje domy a obchody.“

„Jenže když neodjedeš, majetek ti stejně zabaví. A můžou tě i s rodinou poslat na nucené práce, jako to dělají s německými Židy,“ podotkne Křenovský.

„Myslím, že tam posílají jen ty problémové. A já problémy dělat nehodlám. Budeme dodržovat jejich pravidla, ať jsou jakkoliv přísná, a snad nás nechají na pokoji.“

„Nevím, Karle, nedá se jim věřit.“

„Na nějaké stěhování už je stejně pozdě. Nedostaneme povolení k výjezdu a utéct přes hranice nejde. Rakousko už mají nacisti v hrsti a Polsko bude další na řadě, uvidíte. Dost států navíc přestalo vydávat uprchlíkům víza a nikoho nepřijímají.“

„Hlavně neudělej podobnou hloupost jako doktor Ornstein,“ řekne Čistín.

„Ten zubař? Co je s ním?“

„Ty to nevíš? Mluví o tom celé město. Když jeho žena ráno odešla na nákup, podřezal krk svým dětem, dvanáctileté dceři a pětiletému synkovi. Nechtěl prý, aby se dostaly do rukou Němcům. Když se manželka vrátila domů, chtěl zabít i ji, ale utekla mu. Odešel pak celý od krve do Společenského domu a z posledního patra skočil dolů.“

Karel Goldman se tváří nevěřicně. Čistín dodá:

„Asi se z toho všeho zbláznil. Ale my, naše starozlínská společnost, máme pevnou mysl! Popíjeli jsme tu ležák, ještě když Jan Antonín Baťa tahal kačera.“

„Jen aby nám to tady nezavřeli. Za císaře pána tu pokrokáři kuli pikle proti monarchii, tak aby si nemysleli, že jim chceme ten jejich *protentokrát* rozložit,“ zašklebí se Březík.

„Psst! Někdo tě uslyší, doba je zlá,“ varuje ho Křenovský.

„Sem chodí jen dobří Češi. A jeden Žid,“ mrkne Březík.

„Ale nevím, jak to se mnou bude dál, mám čím dál míň peněz,“ postěžuje si Goldman.

**Oběžníkem ministerstva financí k ochraně měny
se nařizuje uzávěra všech bezpečnostních schránek
Židů u peněžních ústavů k datu 25. března 1939.**

**Z kont, která jsou osobním majetkem
Židů, smějí být vypláceny částky nejvýše
1 500 K týdně pro celou rodinu.**

„Neboj, my tě nedáme, Karle, a když bude nejhůř, tak se ti na pivo složíme!“ poplácá jej po rameni Březík. „Hlavně aby nám Němci nezačali lézt i sem do lokálu, až se ve městě rozkoukají.“

„Vystrnadit se odtud nedáme. Jen si budeme muset dávat pozor na jazyk, někteří z nich jsou ze Sudet a umějí česky,“ varuje Čistín.

„Němci chodí do Společenského domu, tady to pro ně není dost nóbl,“ řekne Březík. „Mají tam blízko svoje úřadovny, i gestapo sídlí hned vedle.“ Vytáhne dýmku a začne ji pěchovat tabákem.

„Víte, už nějakou dobu si říkám, jak to může Hitler všechno ufinancovat,“ přemýšlí nahlas Goldman. „Když se dostal před pár lety k moci, v Německu řádila krize, nezaměstnanost byla třicet procent. A on zavedl veřejné práce, začal stavět dálnice, ve velkém zbrojil. Zaměstnal miliony lidí. Ale kde vzal peníze na jejich platy, když všichni pracovali pro stát?“

„Prostě si je vytiskl, to je jednoduché,“ prohlásí Křenovský.

„Podle mě ne, pánové. Zachránili ho Židé. Začal jim totiž zabavovat majetky, všem od továrníků až po obyčejné lidi. Sebral jim úspory, zlato, šperky, baráky a pozemky. V součtu to byla ohromná kořist, stovky miliard marek.“

„Takže Židy nenávidí jen naoko a ve skutečnosti chce prostě jejich peníze?“ zvedne obočí Březík.

„Židy nesnáší doopravdy, ale zabil dvě mouchy jednou ranou. Udělal z jejich pronásledování státní politiku a zároveň díky tomu udržel Německo finančně nad vodou. Jinak by už zkrachovalo.“

„Myslím, že máš pravdu, Karle,“ přikývne Křenovský. „Podáři se mu Němce zblbnout a teď je máme tady pod okny,“ zamračí se na skupinu vojáků procházejících kolem restaurace.

„Slyšeli jste, že Hitler říká, že Češi jsou jako cyklisti?“ zeptá se potichu Březík.

Ostatní zavrtí hlavou.

„Nahoře se hrbí, ale dole šlapou,“ zašklebí se papírník.

6.

Zuzana už se ze školy domů netěší. Panuje tam chmurná nálada, která se přenáší i na jinak věčně rozpustilého Maxíka. Roztomilou mezířku mezi zuby teď ukazuje častěji při pláči než při smíchu. Naštěstí mu smutek nikdy dlouho nevydrží – Zuzana předvede pár grimas a bráška se hned rozveselí, takže mu zčervenají tváře, zasníví oči a vypadá jako malý čertík.

Ještě že ho mají, bez něj by bylo o dost truchlivěji.

„Peněz je málo, musíme šetřit,“ říká táta a máma mu přitakává. Obchody se prý skoro nehýbou. Přes noc se na výkladu objevil žlutý nápis *Jude*, namalovaný tlustou malířskou štětkou, a velká šesticípá hvězda. Goldmanovi chtěli oboje smýt, ale nedaleko stojící německý voják na ně začal křičet, ať toho nechají. Pak se kolem obchodu procházel sem a tam, jako by hlídal. Za pár hodin jej vystřídal další.

Podle otce sledují, kdo u nich nakupuje, a při odchodu zákazníci legitimují. Lidé k nim pak raději nechodí. Co když se vojákům nebudou jejich papíry pozdávat a zatknou je? To nikdo nechce. Němců se každý bojí.

Zuzana mrkne na kukačky na zdi, vezme džbán a vyrazí do restaurace hotelu Balkán.

„Zdravím tě, Zuzko, jdeš tátovi pro pivo?“ zavolá na ni papírník Březík, když se Zuzana objeví ve dveřích.

**Prezidium zemského soudu v Praze
nařídilo, že počínaje srpnem 1939 smějí Židé
navštěvovat hostince jen tehdy, mají-li
zvláštní prostory určené jen pro ně.**

Zuzana sklopí zrak a přikývne. Táta teď na Balkán nesmí a ona by sem také chodit neměla – přestože hostinský říká, že na do-
nášku piva přes ulici se žádný protektorátní zákaz nevztahuje.

Chce se aspoň chovat nenápadně, ale většina pohledů v lo-
kále stejně směřuje k ní. Bude lepší chodit zadem a počkat si na
pivo na dvorku. I když táta pořád opakuje, že v jejich situaci se
musejí řídit pravidlem *nebát se a nebrečet*.

„Už jsem tvého tatínka dlouho neviděl. Prý vám Němci dělají
inventuru v obchodě...?“ zjišťuje Čistín.

Zuzana znovu přikývne. Cítí se trapně, připadá si jako nahý.
Netrpělivě sleduje výčepního, jak pomalu plní džbán, aby pivo
moc nenapěnil.

„Pojď zatím za náma, Zuzko!“ pokyne jí Křenovský. Zuzana
se nejistě přišourá k rohovému stolu a zavádí pohledem o tátovu
prázdnou židli u okna.

„Jste všichni zdraví?“ ptá se Březík.

Přikývne i do třetice.

„No jo, holka, není ti moc do řeči. Není se co divit.“

„Hotovo!“ ozve se od výčepu.

„Pozdravuj od nás rodiče. A držte se!“

Zuzana je ráda, že může zmizet. Rychle se s tátovými kama-
rády rozloučí, zaplatí, popadne džbán a upaluje domů.

1940

1.

„Karle, nebuď takový morous, já za nic nemůžu...“ postěžuje si jednoho dubnového podvečera Hedvika Goldmanová.

„Já vím, moje milá, ale když nejsem mezi lidmi, tak mě to na světě nebaví. Zakázali mi chodit do hospody a teď se ani neuvidím se zákazníky v obchodě.“

**Podle prováděcího výnosu
říšského protektora z 11. dubna 1940
se Židům zakazuje vést podniky v oboru
maloobchodu s textilem, obuví a kůžemi.**

„Jsou z nás dvě ženy v domácnosti,“ dodá.

„Musíme vydržet, přece ten kšeft nenechají zavřený věčně. Když nám ho zabaví, můžeme tam pracovat jako zaměstnanci.“

„Pochybuju, na to mají své lidi. Proč myslíš, že se tomu říká arizace? Nebudeme mít z čeho žít. Z účtu nám dovolí vybírat jen málo a brzy ani nebude co.“

„Prodám šperky po matce,“ navrhne Hedvika.

„Jen jestli tě nechají, jsou schopní zakázat i soukromý prodej. Březík to tušil, měli jsme zmizet, dokud to šlo. Teď se dostaneme pryč leda tak na totální nasazení.“

„To je taky práce. A je za ni aspoň jídlo.“

„Chtěl bych vidět, co dávají k jídlu podřadným rasám. Jestli vůbec něco.“

„Jak by jinak mohli chtít po lidech práci? Musejí jim dát najíst, aby měli sílu.“

Karel Goldman si povzdychne a rezignovaně mávne rukou.

2.

Zuzana vyhlíží z okna kuchyně a čeká na dvojčata. Už jdou! Popadne aktovku, seběhne ze schodů a objeví se přímo před nimi. Jako každý jiný školní den.

„Ahoj, holky!“

Celý srpen Danu a Janu neviděla, protože byly u babičky a dědy v Jankovicích u Holešova.

„Jak jste se měly o prázdninách?“

„Docela dobře, byly s náma dvě sestřenice a ve vsi je spousta dětí. Ale ke konci se nám stýskalo.“

Zuzana doufala, že i po ní.

„Mně bylo bez vás smutno...“

Dvojčata se chystají přejít silnici do Školní ulice, ale Zuzana se na chodníku zastaví.

„Tak se mějte a pozdravujte holky ve třídě,“ řekne.

Dvojčata se zarazí a udiveně na ni zírají.

„Ty s náma nejdeš?“

„Nesmím.“

„A proč ne?“

**Nařízením ministerstva školství a národní
kultury ze dne 7. srpna 1940 se zakazuje
výuka židovských žáků s platností od začátku
školního roku 1940/1941, a to jak ve
veřejných, tak i soukromých školách.**

Zuzana má na krajíčku a zavrtí hlavou.

„Zakázali mi tam chodit.“

Dvojčata se tváří nechápavě.

„A cos provedla?“

„Nic. Ale jsem... židovského původu.“

„Aha.“ Jana a Dana najednou zrozpačítí. „A kam teda jdeš?“

„Na zámek, budu se tam učit s dalšíma židovskýmá dětma.

V modlitebně.“

Trojice stojí u přechodu a mlčí. Pak Jana nadšeně vykřikne:

„Budeš na zámku! Jako princezna!“

Zuzana má slzy v očích.

„Radši bych se učila s váma. A se všema ostatníma.“

„A kolik vás tam bude?“

„Prý jenom čtyři – nějaký Heller od kostela, ten je v pětce. Pak
Hermína, osmačka, co jsme s ní byly na táboře...“

„Jo, tu známe!“ řekne Jana a její sestra přikyvuje.

„... a ještě jeden třeták ze Zálešné.“

„Jenom čtyři ve třídě, to je přece bezva!“ snaží se Dana zvednout kamarádce náladu.

„Na všechny bude vidět, budu muset furt dávat pozor.“

„To bys dávala stejně. Jsi přece šprtka, jako my,“ uchichtne se Jana.

„No jo...“ usměje se konečně Zuzana. „Má nás učit starý pan Adler ze židovské obce, bývalý profesor na reálném gymnáziu.“

„Myslíš, že bude přísný?“

„Prý je hodný a táta říkal, že hodně naučí.“

„Tak se měj a odpoledne přijď k nám, přivezly jsme ti z Jan-kovic pár dobrot.“

Rozloučí se a Zuzana vyrazí přes park. Projde klenutým průchodem na zámecké nádvoříčko a pak doprava do modlitebny. Je tu první. Vypadá to tady jinak, než si pamatuje. Dřevěné lavice s čalouněnými sedátky někdo odsunul ke stěně, zmizely sedmi-ramenné svícny a chybí tu i zdobená schránka se svítkem tóry. Místo toho tu stojí černá tabule na sloupku a před ní dvě staro-dávné školní lavice, poškrábané a popsané.

Přejde k jedné z nich a sedne si na židličku prožranou od čer-votočů. Počká, až dorazí ostatní a pan profesor.

Má z nové školy trému.

Nebát se a nebrečet, připomene si tátovo heslo.

3.

„Dobrý den, posadte se. Jmenuji se Otto Adler.“ Profesor se rozhlédne po svých svěřencích. „Asi jste nikdy neměli tak malou třídu a tak starého učitele.“

Děti se zavrtí a ozve se tichý smích.

„Ale to vůbec nevádí. V naší škole se budeme učit stejně pilně jako kdekoliv jinde.“

Zuzanu pan profesor hned zaujme. Má laskavý, bystrý pohled. S bílými vlasy a vousy vypadá jako vážený učenec. Trochu se hrbí, ale ladnými a elegantními pohyby připomíná dirigenta orchestru.

„Máme tu třetáka, pátáka, sedmačku a osmačku, takže jsme promíchání jako ve skutečném životě. Když si hrajete venku, také nepotkáváte jen své vrstevníky.“

Pan profesor má pravdu – když ještě Zuzana bydlela v Sokolské, měli tam nerozlučnou partu dětí všeho věku.

„Starší děti poznají, že musejí být k těm mladším ohleduplné a pomáhat jim. Ty mladší se naopak mohou od starších leccemu přiučit. Když budu vysvětlovat látku jednomu z vás, ostatní

dostanou úkol a naučí se tak pracovat samostatně. Takže to má i své výhody.“

Děti pozorně poslouchají.

„Tou největší je, že když má učitel na starosti tak málo dětí, může se jim věnovat mnohem víc, než když jich ve třídě sedí třeba třicet. Budeme něco jako rodina, kde jsou čtyři děti a chybí maminka. A když chybí maminka, děti se musí snažit o to víc. Jako bratři a sestry.“

To se Zuzaně zamlouvá, bude teď mít rodiny dvě.

„Vidím, že do první lavice si sedli mladší chlapci a do druhé starší děvčata. Vy dva kluci se znáte?“

„Ano, pane profesore, jsme bratřanci,“ řekne mladší z nich.

„Z druhého kolene,“ dodá ten druhý.

„Dobře. Předpokládám, že i děvčata se znají?“

„Ano, prosím.“

„Nyní všichni vystupte z lavic a udělejte dvě dvojice, vždy chlapec a děvče.“

Žáci se chvíli poštuchují a pak vytvoří dva páry.

„Naučíme se, jak se správně ve společnosti představuje. Pán promluví jako první a řekne *Dovolte, abych se představil* a sdělí dámě své jméno. Prosím, napřed vy,“ ukáže na Zuzanu, která je ve dvojici s tím páťákem od kostela a připadá jí to hrozně legrační. Prý pán a dáma! Ale její partner se tváří vážně a promluví hlubokým hlasem:

„Dobrý den. Dovolte mi, abych se představil. Jmenuji se Leopold Heller,“ a podá Zuzaně obřadně ruku.

„Představil ses správně, Leo, ale pak jsi udělal chybu. Jestli pak víš jakou?“ zeptá se pan učitel.

Leo se k němu nechápavě ohlédne s rukou napřaženou k Zuzaně.

„Ruka se nabízí až poté, co se představí dáma, a jako první ji podává zase ona. S výjimkou případů, kdy je muž ženě služebně

nadřízen nebo je společensky výše postaven. Což ty, mladý pane Hellere, zatím nejsi,“ usměje se profesor.

Leo pravici stáhne, zčervená a sklopí oči. Zuzaně je ho líto, proto honem řekne:

„Zuzana Goldmanová,“ a podá mu ruku. Leo se jí hned chopí a podívá se tázavě na pana profesora.

„Není to tak dávno, co se ruka i líbala, ale dnes už to není zvykem. Dobře, děti. Tak, a teď druhá dvojice.“

Leův bratranec z druhého kolene zadrmolí:

„Dovolte, abych se představil. František Steiner.“ Vzhledne k Hermíně, která je o dvě hlavy větší.

„Hermína Weissová, těší mě,“ napřáhne dlaň. Franta ji opatrně stiskne, jako by se bál, že ji pomačká.

„Ano, výborně! Zapomněl jsem vám říct, že se obvykle říká *těší mě*, ale vidím, že to znáte. Jste velice galantní, všichni čtyři.“

Dětem mizí z tváří rozpaky a spokojeně se usmívají.

„Zabili jsme dvě mouchy jednou ranou, jak se říká. Všichni jsme se vzájemně seznámili a k tomu se naučili něco ze společenské etikety. Vítejte na první hodině!“

4.

Zuzaně se v nové škole líbí. S Hermínou se brzy skamarádila, a i s kluky se dá vydržet. Jsou o hodně mladší, takže si moc nedovolují.

Když pan profesor Adler vyvolá Zuzanu k tabuli, nechce po ní, aby mluvila nahlas, jak si to přejí učitelé v normální třídě. Naopak má odpovídat potichu, aby nerušila ostatní, kteří mají jinou práci. Hermína zrovna řeší matematický příklad, Leo má za úkol naučit se letopočty z učebnice dějepisu a Frantík si do sešitu opisuje vyjmenovaná slova. Když pan profesor skončí se Zuzanou a dá jí známku, vyzkouší ostatní z toho, čemu se věnovali v mezičase.

O přestávce se mohou proběhnout po zámeckém nádvoří.

„Jenom moc nehlučte, aby si na nás někdo nestěžoval,“ klade jim na srdce pan profesor s nejistým pohledem upřeným do oken ve vyšších patrech.

Toho roku se pořádně ochladí už v půlce října. Ve třídě je zima, a tak si ani nesvlékají kabáty. Za pár dní k nim nečekaně zavítá

pan Březík a nabídne panu profesorovi Adlerovi, že přiveze dříví na topení – odřezky z pily, kterou provozuje jeho bratr Emil. A že to bude zdarma. Pan profesor odvěti, že má nějaké topivo přislíbené od židovské obce, ale že ho asi nebude moc, takže laskavou nabídku pana Březíka s díky přijme.

„Přivezu to ráno na žebříňáku, složit to můžou i děcka, budou to malé kousky,“ upřesní pan Březík a pan profesor je z té štědrosti celý dojatý a vřele se s ním loučí. „Ale nikde o tom nemluvte,“ klade mu na srdce pan Březík, „dříví je na povolení, však víte.“

„Spolehněte se. Vím, že tím riskujete...“

Druhý den tak místo první vyučovací hodiny skládají odřezky z povozu. Přitáhl jej velký bílý kůň, na kterého si všichni chtějí sáhnout, ale trochu se bojí. Pan Březík děti ujistí, že bělouš je hodný a nic jim neudělá, a dá jim pár mrkví, aby mu je nabídly.

Když koník mrkev schroupá a děti si ho pohladí, všechny se postaví do řady za vůz a pan Březík jim naloží do náruče tolik kousků dřeva, kolik unesou.

„Hlavně se, děti, nepřepínejte, času je dost,“ říká pan profesor, který také pomáhá.

Za půl hodiny je vůz vyložený a voňavé odřezky naskládán v místnůstce za modlitebnou, kde se uchovávají věci pro bohoslužby.

„To dřevo nám vydrží celou zimu, když budeme šetřit,“ poznamená pan profesor Adler spokojeně. „Děti, kdyby se vás někdo ptal, máme ho od židovské obce, ano? Nikomu neříkejte, kdo ho přivezl.“

Zuzana o tom přesto poví doma, protože pan Březík je otcův přítel. Táta prohlásí, že papírník je kabrňák.

„Jen aby z toho neměl nějakou polízanici,“ dodá ustaraně. „Zaplatil bych mu pár rund v hospodě, kdybych tam směl. Musím se mu nějak revanšovat za to, že moje holka nebude přes zimu ve škole mrznout.“

Když přijde Zuzana druhý den do zámecké třídy, je tam tepleji než dřív. Pan profesor stojí u kamen celý umazaný od sazí, že prý musel protáhnout komín, protože byl zanesený.

„Když denně spálíme asi tak deset kousků, vydržíme do března. Kabáty si nesundávejte, zas takové teplo tu není. Ale nebudete mít při psaní zkřehlé prsty. A to je hlavní!“

5.

Karel Goldman se jako každou neděli po obědě uvelebí do čalouněného křesla u okna, nasadí si brýle a otevře *Národní listy*. Začne černou kronikou. Čte důrazně a skoro slavnostně:

„Na Prostějovsku vzbudilo velký rozruch neštěstí v lomu u Přemyslovic. Několik pracovníků vkládalo do skalní stěny dynamitovou patronu, když se na ně zřítil velký kus kamene a dva dělníky rozdrtil. Ostatní jako zázrakem vyvázli. Těla nešťastníků, rozmačkaná silou dopadu, byla vytažena až za několik hodin. Nehodu vyšetřuje četnictvo.“

„To je smutné, přečti mi rady pro hospodyně,“ ozve se máma od dřezu.

Noviny zašustí a otec si odkašle.

„Dáte-li při vaření květáku do vody kromě soli i malý kousek cukru, budou hlávky o moc chutnější. Také jej vařte nepříkrytý, stejně jako ostatní košťálovité zeleniny, aby s parami odešly štiplavé a nadýmavé látky.“

„To můžu vyzkoušet.“

Zuzana se zatváří pochybovačně. Zvedne se a jde mámě pomoci s nádobím.

„Říkal jsem si, že když je teď na zámku školní třída, musí ji rabín každou neděli předělávat zpátky na modlitebnu. Ale jak tady čtu, bude té práce brzy ušetřen.“

**Vládním nařízením se zakazují veškeré
modlitební aktivity Židů a uzavírají se
všechny synagogy a židovské modlitebny.**

„Odedávka to bude už jenom školní třída...“ povzdychne si a rezignovaně noviny zavře. „A kdo ví, na jak dlouho.“

„Nesýčkuj, Karle, děti jim přece nic neudělaly, aby jim odpírali školu. Do ní chodí i ta nejubožejší děcka v Africe.“

„Jenže africké děti nejsou Židé a nevládnou jim nacisti. Už se mi ty noviny ani nechce číst. Samé zákazy.“

Neví, že Goldmanovi dnes dostali *Národní listy* do schránky naposled.

**Opatřením tiskových organizací se Židům
znemožňuje odběr českých novin.**

6.

Když jednoho studeného prosincového rána přijde Zuzana k modlitebně, pod nohama jí zakřupe. Lekne se, že něco rozšlápla. Rozhlédne se a vidí, že obě okna jejich učebny jsou rozbitá. Hned pochopí proč, přestože nikde není ani nápis *Jude*, ani Davidova hvězda. Pan profesor uvnitř zametá střepy. Ve třídě to pořádně protahuje a na podlaze leží vrstva nafoukaného sněhu.

„Dneska se učit nebudeme, abychom neumrzli,“ řekne smutně. „Nechám to co nejdřív zasklít. Běž domů, Zuzko, a jestli potkáš někoho ze spolužáků, vyřiď jim, že výuka odpadá.“

Nebát se a nebrečet, připomene si Zuzana.

Do konce školního roku se okna musejí zasklívat ještě několikrát.

„Aspoň že je nerozbíjejí, když jsou vevnitř děti,“ poznamená jednou při večeři maminka.

Táta neřekne nic.

Je čím dál zasmušilejší.

1941

1.

Marie Tomšů sehnala v Praze dobré místo – na vrchním soudě pracuje jako sekretářka u soudce Antonína Bleimera. Je to Němec, mírný a zdvořilý starý pán, který před válkou působil v českém soudnictví, ale poté se dal do služeb Říše.

Nová práce se jí zamlouvá. Má útulnou kancelář, i když je to spíš jen taková předsíňka k úřadovně pana šéfa, ale aspoň se o ni nemusí s nikým dělit.

Snad si tohle zaměstnání udrží. Vždycky chtěla žít v Praze, už jako malá o ní dychtivě četla ve výpravných knihách – o všech těch nádherných kostelech, starobylých kamenných mostech a hrdých věžích...

Chtěla je vidět na vlastní oči a umínila si, že se do hlavního města co nejdřív přestěhuje. Jenže rodiče neměli pro její plány pochopení. Přáli si, aby zůstala ve Vizovicích, pomáhala s hospodářstvím a brzo se vdala. Jenže k čemu by jí pak byla obchodní škola, kterou ve Zlíně dva roky studovala? Má přece ještě sestru a tři bratry, to je spousta rukou, které mohou doma pomoci, když bude třeba.

Nakonec dostala od rodičů svolení a hned po skončení školy si našla první práci v Praze na Malé Straně. Nastoupila do nákupního oddělení podniku, který šil vojenské stejnokroje. Za pár měsíců ji však přesunuli na pobočku do Liberce, takže si Prahy moc neužila.

Ale teď je zpět a všechno dožene!

Právě k ní přišla Kamila z kanceláře prokurátora, přinesla spisy k novému případu. Nechala otevřeno a obě tak vidí do dlouhé chodby za dveřmi, protože Mariina úřadovna se nachází na jejím konci. Kamila kývne k vysokému muži, který stojí opodál zády k nim a s někým mluví.

„To je syn tvého šéfa, mladý Bleimer.“

„Taky pracuje u vrchního soudu?“

„Ne, je to státní zástupce u Sondergerichtu, mimořádného soudu. Sídlí tady v budově.“

„A umí česky?“

„To poznáš sama, jde sem...“

Marie sleduje, jak se k nim blíží. Vypadá jako vzorový árijec – modré oči, blond vlasy, výrazné rysy. Ale nemá ten zaneprázdněný a nepřítomný pohled advokátů ani povýšený výraz soudců. Dokonce se usmívá...

„*Guten Tag, Herr Doktor*,“ pozdraví jej Marie.

„Vy jste ta nová síla, co přijal můj otec?“ řekne česky bez přízvuku.

„Ano, prosím, Marie Tomšů.“

„Kurt Bleimer, těší mě,“ podá jí ruku. „Doufám, že se vám tu bude líbit,“ dodá a se zájmem si ji prohlíží – hezká, tmavooká bruneta něco přes dvacet. „Slečna Kamila tu pracuje už pár let, pokud se nemýlím. Může vám být do začátku rádcem.“

„Vynasnažím se, pane doktore,“ špitne Kamila.

„Otec tu není?“ zjišťuje Bleimer. „Potřeboval jsem s ním něco projednat.“

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Bílé vrány*** .

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.